

Agnieszka Rams

Doktorantka Akademii Wychowania Fizycznego, Wydział Wychowania Fizycznego i Sportu,
Kraków
PhD student in University of Physical Education, Krakow, Poland

---

Rola asystenta osobistego (personlig assistent) w życiu osoby z niepełnosprawnością w Szwecji

The Role of a Personal Assistant (Personlig Assistent) in the life of People with Disabilities in Sweden

Otrzymano/Received: 06.07.2017

Przyjęto do druku/Accepted: 31.08.2017

Opublikowano/Publication date:

Grudzień 2017/December 2017

Streszczenie

W Szwecji osoby z niepełnosprawnością mogą starać się o przydzielenie pomocy osobistej w postaci asystenta personalnego (personlig assistent). Zadaniem asystenta personalnego jest pomoc w miejscu zamieszkania osobie z niepełnosprawnością w czynnościach dnia codziennego, takich jak ubieranie, higiena osobista oraz kontakt z innymi osobami. Asystenci również pełnią rolę towarzysza podczas spacerów, zakupów i wyjść do kina, wyjazdu na wakacje, czy nawet w pracy. Umożliwiają kontakt ze społeczeństwem, a przede wszystkim dają poczucie niezależności i integracji. Asystent

personalny to klucz do niezależnego życia osoby z niepełnosprawnością.

Słowa kluczowe: asystenci personalni, Szwecja, niepełnosprawność

Summary

In Sweden, people with disabilities can apply for personal assistance in the form of personlig assistent. The task of such personal assistant is to support the disabled person in the place of residence, in daily activities such as dressing, personal hygiene, and contact with other people. Assistants also serve as companions during walking, shopping and outings to the movies, trip on holiday or even at work. They enable the contact with the public, and above all, they give a sense of independence and integration. A personal assistant is a key to independent living of people with disabilities.

Keywords: Personal assistants, Sweden, disability

---

*Adres do korespondencji/Address for correspondence: agnieszkarams@poczta.fm

Wprowadzenie

Celem szwedzkiej polityki dotyczącej niepełnosprawności jest zapewnienie wszystkim obywatelom niezależnie od stopnia niepełnosprawności pełnego uczestnictwa w życiu wspólnoty oraz prowadzenia niezależnego życia i decydowania o nim [1].

Jednym z coraz bardziej popularnych programów wspierających osoby z niepełnosprawnością w Szwecji jest prawo do osobistej pomocy asystenta w swoim własnym domu. Program ten jest indywidualnie dostosowywany, a ideą jego funkcjonowania jest pomoc osobom z niepełnosprawnością w życiu codziennym z jednoczesnym zapewnieniem niezależności. Wsparcie asystentów osobistych zwiększa możliwość uczestnictwa w życiu społecznym osób z niepełnosprawnością, podejmowania pracy oraz studiowania [2].

Asystenci osobiści nie tylko pomagają w ubieraniu i higienie osobistej lecz również innych czynnościach życia codziennego, takich jak zakupy, wyprawa do kina, czy na urlop. Asystent ma za zadanie wspomóc osobę z niepełnosprawnością w obszarach, w których sama nie jest w stanie sobie poradzić i jednocześnie motywować ją do podejmowania, na ile to możliwe, samodzielnych działań. Co ważne, zadaniem asystenta jest wspieranie, a nie wyręczanie, co mogłoby prowadzić do większego uzależnienia osoby niepełnosprawnej od osób trzecich [3].

Finansowanie asystentów osobistych

Odpowiedzialność finansowa dotycząca świadczeń asystenckich podzielona jest pomiędzy samorządy lokalne oraz państwo. Decyzja o przyznaniu asystenta personalnego i obowiązek finansowania jego pracy do 20 godzin tygodniowo spoczywa na gminach, które opłacają asystentów z podatków lokalnych. Jeżeli osoba z niepełnosprawnością potrzebuje pomocy asystenta 20 godzin tygodniowo lub więcej, to instytucją, która finansuje dodatkowe godziny pracy asystenta jest Szwedzka Agen-

cja Ubezpieczenia Społecznego (Försäkringskassa). Na wniosek osoby niepełnosprawnej gmina lub Agencja Ubezpieczenia Społecznego ustala ilość godzin pracy asystenta, przysługującą osobie z niepełnosprawnością. Podstawą do ustalenia wymiaru godzin w ciągu tygodnia jest wywiad, który powtarzany jest co dwa lata w celu weryfikacji potrzeb [4, 5].

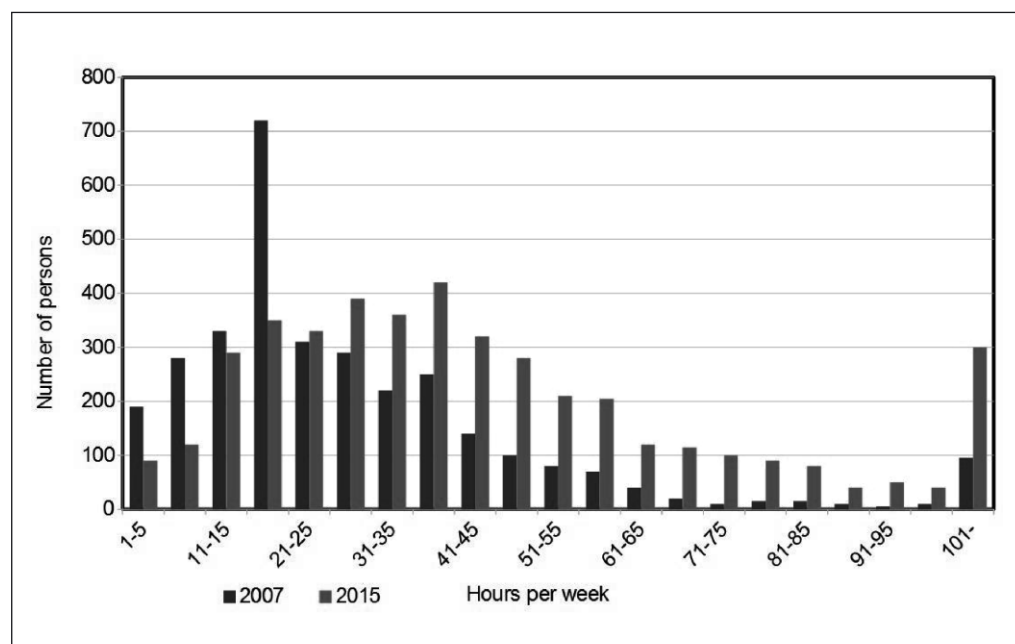
Pomoc asystentów osobistych gwarantuje ustawa LSS (Lag om Stöd och Service till vissa funktionshindrade) (SFS, 1993:387), która weszła w życie dnia 1 stycznia 1994 roku, dotycząca wsparcia i usług dla określonych grup osób niepełnosprawnych oraz ustawa o świadczeniach asystenckich LASS (Lagen om rätt till personlig assistans) (SFS, 1993:389) [6, 7]. Ustawa LSS przewiduje dziesięć różnych inicjatyw, w tym pomoc osobistego asystenta, asystę na specjalne okazje, krótki okres nadzoru nad dziećmi w wieku szkolnym powyżej 12. roku życia, które przebywają poza domem, domy zastępcze i mieszkalne dla osób, które muszą przebywać poza domem rodzinnym [8-10]. W 2016 roku usługa asystenta osobistego zanotowała największy wzrost procentowy w stosunku do roku 2015. Ze wszystkich dziesięciu usług świadczonych w ramach ustawy LSS to właśnie zapotrzebowanie na asystentów osobistych wzrosło najbardziej, o 6,5% w porównaniu do roku poprzedniego (Tab. 1).

Liczba osób wymagających pomocy ze strony asystentów osobistych ciągle rośnie. Z usługi tej skorzystało w 2007 roku 3300 osób, natomiast liczba ta wzrosła do 4300 w roku 2015 (dane z dnia 1 października 2015 roku) oraz do 4575 w 2016. Porównanie danych z 2007 i 2015 roku pokazuje, że liczba osób niepełnosprawnych wymagających opieki więcej niż 20 godzin tygodniowo zwiększyła się z 58% do 82%. W tym samym czasie liczba osób, którym tygodniowo przyznano 10 godzin lub mniej pracy asystenta osobistego, spadła z 500 osób w 2007 roku, do 250 w roku 2015 (Ryc. 1) [12].

Tabela 1.

Ilość usług świadczonych w ramach ustawy LSS i zmiany procentowe w latach 2015 i 2016.
Socialstyrelsen 2017,
<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20545/2017-3-42.pdf>

9 §LSS	Service	2015	2016	Percent change
1	Counselling and other personal support	4,351	4,115	-5.4
2	Personal assistance	4,295	4,575	6.5
3	Companion service	8,306	8,038	-3.2
4	Contact person	19,494	19,421	-0.4
5	Relief service in the home	3,762	3,791	0.8
6	Short stay away from home	9,695	9,593	-1.1
7	Short period of supervision for school-children over age of 12	4,377	4,422	1.0
8	Residence for children	1,048	986	-5.9
9	Residence for adults	26,484	27,098	2.3
10	Daily activities	35,340	36,598	3.6

Rycina 1. Liczba przyznanych godzin pracy asystenta osobistego w ciągu tygodnia, w roku 2007 i 2015.
Socialstyrelsen 2015 <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20108/2016-3-18.pdf>

Kto może liczyć na pomoc asystentów?

Forma pomocy w postaci asystenta poprawiła jakość życia osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin, zwiększając możliwości uczestnictwa w życiu społecznym oraz umożliwiła podejmowanie studiów i pracy.

Zgodnie z prawodawstwem uprawnienia do korzystania z pomocy asystentów mają osoby spełniające pewne warunki. O przydzieleniu asystenta może starać się osoba z niepełnosprawnością, która potrzebuje pomocy w podstawowych czynnościach życia codziennego takich jak: ubieranie i rozbieranie, jedzenie, higiena osobista i przemieszczanie się. Dotyczy to zarówno dzieci, jak i dorosłych poniżej 65 roku życia i nie zależy od kryterium dochodowego. Osoby, którym wcześniej przyznano prawo do korzystania z tego świadczenia, po osiągnięciu 65 lat mogą nadal z niego korzystać. Nie ma natomiast dolnej granicy wieku, od której można starać się o przyznanie asystenta [4, 10, 13].

Wyróżniono trzy grupy osób mogących starać się o osobiste wsparcie. Należą do nich:

- 1) osoby z niepełnosprawnością poznawczą, osoby z autyzmem,
- 2) osoby ze znaczną niepełnosprawnością intelektualną,
- 3) osoby z innymi poważnymi i trwałymi niepełnosprawnościami, które nie wynikają z procesu starzenia się.

Kwalifikacje asystenta osobistego

Od osoby starającej się o stanowisko asystenta osobistego w Szwecji, nie wymaga się wykształcenia, doświadczenia czy kwalifikacji w zakresie opieki nad osobą niepełnosprawną. Pracownika dobiera się indywidualnie do potrzeb i preferencji, często ważniejszą kwestią niż wykształcenie w zakresie opieki nad osobą niepełnosprawną są cechy osobiste oraz referencje. W niektórych przypadkach doświadczenie i wykształcenie kierunkowe jest wymogiem absolutnym, czasami jednak ważniejsza podczas wyboru asystenta osobistego jest jego wy-

trzymałość fizyczna, zainteresowania, posiadanie prawa jazdy czy umiejętność obsługi komputera. Wyróżnia się różne profile kompetencji asystentów. W przypadku osób niesłyszących umiejętnością wymaganą jest posługiwanie się językiem migowym. Przy współpracy z osobami, które mają problemy z poruszaniem się największe znaczenie ma pomoc w pokonywaniu fizycznych barier związanych z niepełnosprawnością, więc liczy się sprawność fizyczna opiekuna. Wyższych kompetencji oraz kwalifikacji wymaga praca z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie. Wybór asystenta osoby niepełnosprawnej musi uwzględniać potrzeby wynikające z niepełnosprawności intelektualnej, sensorycznej oraz ruchowej [3]. Należy pamiętać, że osoba niepełnosprawna i asystent spędzają ze sobą bardzo dużo czasu, dlatego preferencje dotyczące braku alergii na sierść czy nietolerowania palenia papierosów, są istotnym aspektem i mogą wpływać na współpracę. Wybór asystenta jest bardzo indywidualnym procesem i osoba z niepełnosprawnością sama ma prawo do podjęcia decyzji w tym zakresie. Może również zadecydować o zatrudnieniu asystenta z gminy, prywatnej firmy lub członka rodziny w charakterze opłacanego asystenta osobistego [5]. Dopuszczalne jest także zatrudnienie asystenta z gminy i jednocześnie członka rodziny, jedynym limitem jest ilość przyznanych godzin w tygodniu [10].

Rola asystenta osobistego w życiu osoby z niepełnosprawnością

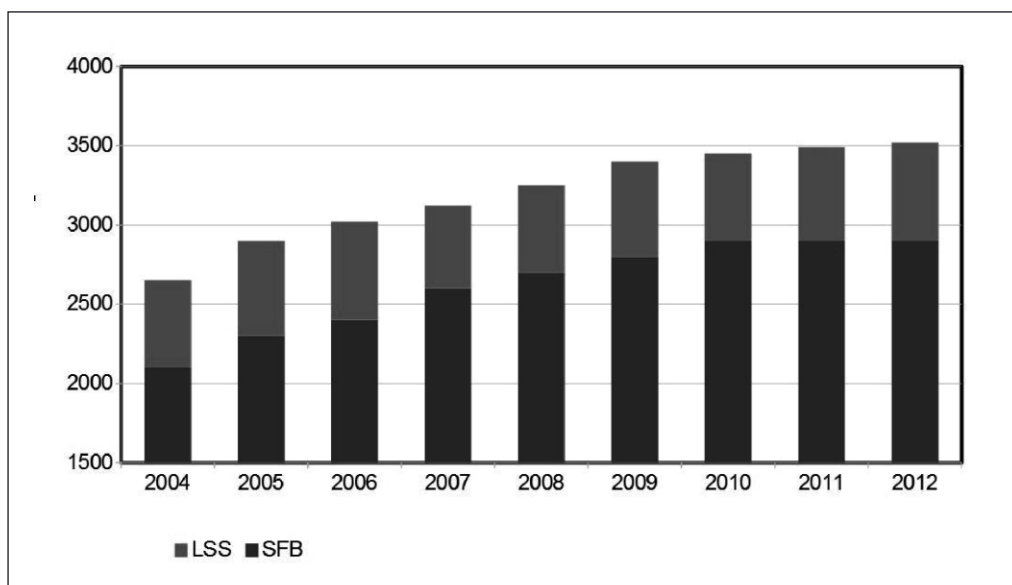
Głównym celem asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością jest umożliwienie jej takich czynności, które podejmowałyby będąc osobą pełnosprawną, zarówno w życiu prywatnym jak i zawodowym. Istotą pomocy asystenckiej jest jak największe usamodzielnienie osób z niepełnosprawnościami, zwiększenie ich aktywności społeczno-zawodowej i integracji społecznej. Dzięki temu osoby z niepełnosprawnością potrzebujące pomocy mogą otrzymywać ją we własnym domu, bez konieczności przeprowadzania się do specjal-

nych ośrodków [3]. Zakres obowiązków asystenta osobistego obejmuje również wszystkie czynności potrzebne do samodzielnego funkcjonowania, pomoc w obsłudze konta bankowego, zakupy, opieka nad dziećmi, towarzyszenie podczas wizyt lekarskich, a także w wypełnianiu czasu wolnego. W ten sposób dają szansę na bardziej samodzielne funkcjonowanie. Pomoc dostosowywana jest indywidualnie do konkretnych potrzeb osoby niepełnosprawnej, która decyduje również kiedy i w jaki sposób ta pomoc ma być udzielana, gdyż jest ona zarówno usługobiorcą jak i pracodawcą [10,14].

Asystent personalny może zostać przydzielony również dziecku. Dzięki temu rodzice dzieci niepełnosprawnych mogą liczyć na pomoc ze strony osoby wykwalifikowanej, która posiada wiedzę, doświadczenie oraz odpowiednie umiejętności. Ideą tego rozwiązania jest otrzymywanie profesjonalnego wsparcia w swoich domach, nie narażając dzieci na stres związany ze zmianą otoczenia. Rodzicom łatwiej jest podjąć decyzję o pomocy państwa gdy nie muszą oddawać swojego dziecka pod opiekę instytucji. Wsparcie ze strony asystenta nie zaburza życia rodzinnego, ponieważ dzie-

ko z niepełnosprawnością pozostaje w domu z najbliższymi. Rozwiązanie takie pozwala rodzicom na znalezienie kompromisu pomiędzy opieką nad dzieckiem niepełnosprawnym, a pracą zawodową lub innymi obowiązkami. Praca nawet w niepełnym wymiarze godzin może znacząco wpłynąć na sytuację ekonomiczną rodziny. Należy pamiętać, że pod opieką rodziców często znajdują się inne dzieci, które również potrzebują czasu i uwagi. Tutaj z pomocą przychodzi państwo, które daje swoim obywatelom prawo wyboru. Jeżeli nie chcą zrezygnować z pracy zawodowej, mają taką możliwość. Rolę asystenta może pełnić również członek rodziny, dzięki temu jeden z rodziców może w pełni opiekować się dzieckiem jednocześnie otrzymując za to wynagrodzenie. Czasami rodzice potrzebują pomocy jedynie okazjonalnie. Również wtedy mogą liczyć na gminy, które przydzielą asystenta na kilka godzin. W 2012 roku liczba dzieci i młodzieży do 17 roku życia, korzystających z pomocy asystenta osobistego w ramach ustawy LSS, wynosiła 695 osób (Ryc. 3) [15].

Rola asystenta nie ogranicza się jedynie do opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym. O wyborze

Rycina 2. Liczba dzieci i młodzieży (0-17 roku życia) korzystających z pomocy osobistej. Socialstyrelsen 2014, Barn med personlig assistans. <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19290/2014-1-2.pdf>

opiekuna decyduje sama osoba niepełnosprawna i jej rodzina. Przywiązuje się ogromną wagę do tego aby, obydwie strony czuły się dobrze w swoim towarzystwie, miały podobne zainteresowania. Z czasem między asystentem i jego podopiecznym tworzy się więź, która nierzadko przeradza się w przyjaźń. Asystenci uczestniczą w życiu dzieci niepełnosprawnych, w ich kontaktach społecznych, odprowadzają je do szkoły, pomagają w nauce i towarzyszą podczas spacerów. W przypadku młodzieży, często wybiera się jako asystenta osobę bardzo młodą, która ze względu na zbliżony wiek szybciej nawiąże kontakt, a wspólne tematy i pasje pozwolą na owocną współpracę. Natomiast dzieci z niepełnosprawnością najczęściej zostają pod opieką krewnych zatrudnionych w ramach pomocy asystenckiej [15].

Według Głównego Zarządu Zdrowia i Opieki Społecznej (*Socialstyrelsen*), asystenci personalni mają korzystny wpływ zarówno na dzieci z niepełnosprawnością, jak i na całą rodzinę. Zwiększają szanse na niezależność, rozwój oraz wpływają na jakość spędzanego czasu oraz kontakty społeczne. Ich praca uznawana jest przez rodziny korzystające z pomocy asystentów za bezcenną [15].

Podsumowanie

Osoby z niepełnosprawnością mieszkające w Szwecji, które wymagają pomocy w podstawowych czynnościach życia codziennego, mogą starać się o przydzielenie osobistej pomocy we własnym domu. Głównym celem asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością jest umożliwienie jej takich czynności, które podejmowałyby będąc osobą pełnosprawną, zarówno w życiu prywatnym jak i zawodowym. Świadczenia te finansowane są przez gminy oraz Szwedzką Agencję Ubezpieczenia Społecznego. Asystenci personalni pełnią bardzo ważną rolę w życiu osoby z niepełnosprawnością, gdyż pomoc zapewniona przez asystenta pozwala na samodzielne funkcjonowanie, bez konieczności angażowania członków rodziny.

Osoba z niepełnosprawnością zyskuje niezależność dzięki wsparciu asystenta, pomoc w czynnościach dnia codziennego oraz otrzymuje większe szanse na uczestniczenie w życiu społecznym, zdobycie wykształcenia oraz pracy. Asystent osobisty to klucz do niezależnego życia osoby z niepełnosprawnością.

Piśmiennictwo/References:

- [1] Polityka wobec osób niepełnosprawnych: Godność i demokracja w Szwecji http://www.swedenabroad.com/ImageVaultFiles/id_34567/cf_347/Polityka_Szwecji_wobec_osb_niepe-nosprawnych.PDF (Dostęp: 10.10.2016).
- [2] Stanisławski P. Mądry Polak po Szwedzie. Integracja, 2012, 6, 24-26.
- [3] Westberg K. Personal Assistance in Sweden. Independent Living Institute, 2010, 52-63.
- [4] <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/funktionsnedsattning/assistansersattning> (Dostęp: 20.05.2017).
- [5] *Independent living: making choice and control a reality An ESN report on how social services in Europe are promoting choice and control alongside people with disabilities* www.esn-eu.org/raw.php?page=files&id=846 (Dostęp: 15.04.2017).
- [6] Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa_sfs-1993-387 (Dostęp: 25.05.2017).
- [7] Lag (1993:389) om assistansersättning https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993389-om-assistansersattning_sfs-1993-389 (Dostęp: 10.05.2017).
- [8] Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade – LSS https://www.socialstyrelsen.se/publikationer2007/2007-114-49/documents/2007-114-49_200711429.pdf (Dostęp: 15.03.2017).

- [9] Woźniak-Szymańska A. Dobre praktyki. Wybrane usługi świadczone na rzecz osób niepełnosprawnych we Francji, Szwecji oraz Niemczech, Publikacja powstała w ramach dotacji przyznanej przez Fundację im. Stefana Batorego oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w ramach Funduszu Inicjatyw Obywatelskich (FIO) 2012.
- [10] Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej – rozwiązania w wybranych państwach europejskich http://www.watchdogpfron.pl/wp-content/uploads/2015/01/asystent_osoby_niepelnosprawnej_fin.pdf (Dostęp: 5.04.2017).
- [11] Socialstyrelsen, Statistics on the Functionally Impaired – Measures Specified by LSS 2016 <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20545/2017-3-42.pdf> (Dostęp: 12.02.2017).
- [12] Socialstyrelsen, Statistics on the Functionally Impaired – Measures Specified by LSS 2015, <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20108/2016-3-18.pdf> (Dostęp: 6.05.2017).
- [13] Gynnerstedt K., Bengtsson H. Personal assistance in Sweden – Support and service for persons with certain functional impairments. *Aotearoa New Zealand Social Work*, 2011, 23(1&2), 18-28.
- [14] Swedish disability policy. – service and care for people with functional impairments. Personal Assistance and Assistance Benefit http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8407/2009-126-188_2009126188.pdf (Dostęp: 23.11.2016).
- [15] Socialstyrelsen 2014, Barn med personlig assistans Möjligheter till utveckling, självständighet och delaktighet <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19290/2014-1-2.pdf> (Dostęp: 20.03.2017).

